

KANCELARIA SENATU

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI I KORESPONDENCJI

BADK/DPK/133/36 i 37/17 WW
P9-22/17

Warszawa, dnia 1 sierpnia 2017 r.

Nr:32906	Data wpływu petycji 29 maja 2017 r.
32907	Data sporządzenia informacji o petycji 31 lipca 2017.

OFIARY REPRESJI WOJENNYCH

TEMAT

ŚWIADCZENIE PIENIĘŻNE
DLA DZIECI WOJNY 1939-1945

<p><u>WNOSZACY PETYCJE:</u> petycja indywidualna wniesiona przez dwie osoby fizyczne.</p>
<p><u>PRZEDMIOT PETYCJI:</u> Podjąć inicjatywę ustawodawczą w sprawie przyznania świadczenia pieniężnego dla dzieci wojny 1939-1945.</p>
<p><u>UZASADNIENIE WNOSZĄCYCH PETYCJE:</u> Autorzy petycji wystąpili o podjęcie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej przyznania świadczenia pieniężnego dla dzieci wojny, które przymusowo pracowały dla okupanta w czasie II wojny światowej i pracę wykonywały w miejscu zamieszkania lub w pobliżu tego miejsca. Autorzy petycji oczekują uzyskania statusu represjonowanych dla wszystkich prześladowanych w czasie II wojny światowej.</p>
<p><u>STAN PRAWNY:</u> Brak</p>
<p><u>PRACE LEGISLACYJNE:</u> Temat świadczenia pieniężnego dla małoletnich ofiar wojny dwukrotnie był przedmiotem postępowania petycyjnego w Senacie. W VII kadencji Senatu Komisja Praw Człowieka, Praworządności i Petycji 25 maja 2010 r. rozpatrywała petycję zbiorową (P-03/10) w sprawie podjęcia inicjatywy ustawodawczej dotyczącej przyznania świadczenia pieniężnego dla małoletnich ofiar wojny 1939-1945. Petycję wniosło Stowarzyszenie „Dzieci Wojny” w Polsce Oddział w Żychlinie oraz Warmińsko-Mazurskie Stowarzyszenie Polskich Dzieci Wojny (7 Oddziałów Terenowych). Senatorowie w głosowaniu podjęli decyzję o niepodejmowaniu prac nad petycją. Do Senatu VIII kadencji ponownie wpłynęła petycja (P8-13/12) Stowarzyszenia „Dzieci Wojny” w Polsce Oddział w Żychlinie oraz osoby fizycznej. Petycja dotyczyła przyznania świadczenia pieniężnego dla małoletnich ofiar wojny 1939-1945. Komisja Praw Człowieka, Praworządności i Petycji 2 października 2012 r. rozpatrzyła petycję. Senatorowie stwierdzili, że nie jest możliwe precyzyjne zdefiniowanie kategorii małoletnich ofiar wojny, jak również zaspokojenie przez państwo polskie wszystkich roszczeń osób poszkodowanych w okresie II wojny. W głosowaniu senatorowie podjęli decyzję o niepodejmowaniu prac nad petycją. <u>Świadczenia dla małoletnich ofiar wojny były przedmiotem prac Sejmu i Senatu w kilku kadencjach.</u> W III kadencji Sejmu prowadzono prace nad senackim projektem ustawy o świadczeniu pieniężnym dla małoletnich ofiar wojny 1939-1945 (druk sejmowy nr 377), drugą inicjatywą był wniesiony przez Prezydenta RP projekt ustawy o świadczeniu pieniężnym</p>

przysługującym małoletnim ofiarom wojny 1939-1945... (druk sejmowy nr 1424). W Sejmie IV kadencji trwały prace nad senackim projektem ustawy o świadczeniu pieniężnym dla małoletnich ofiar wojny 1939-1945 (druk sejmowy nr 1670). W Sejmie V kadencji pracowano nad poselskimi projektami ustaw o świadczeniu pieniężnym dla małoletnich ofiar wojny 1939-1945 oraz o zmianie niektórych innych ustaw (druki sejmowe nr 1019 i 1022). Projekty nie zyskały aprobaty Sejmu z braku precyzyjnej definicji małoletniej ofiary wojny i wynikającą stąd niemożność oszacowania kosztów wejścia w życie ustawy. Przyznanie świadczeń dla małoletnich ofiar wojny było również przedmiotem złożonego w Sejmie VI kadencji poselskiego projektu ustawy o świadczeniu pieniężnym dla małoletnich ofiar wojny 1939-1945 oraz o zmianie niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 634).

Rada Ministrów wyraziła negatywne stanowisko (27 sierpnia 2008 r.) wobec projektu, m.in. podnoszono, że małoletnie ofiary wojny, które wykonywały przymusowo pracę na rzecz III Rzeszy otrzymały już środki pieniężne ze środków **Fundacji „Polsko-Niemieckie Pojednanie”**. Fundacja dokonała wypłaty około 90 tys. świadczeń. Uprawnionych może być więcej, gdyż Fundacja rozpoznawała tylko wnioski złożone w określonym przez nią krótkim terminie. Nadto Fundacja wąsko określiła katalog dowodów potwierdzających fakt trwania pracy przymusowej (np. nie przyznawano świadczeń, gdy głównym dowodem potwierdzającym represję były zeznania świadków), wpłynęło to na obniżenie liczby uwzględnionych wniosków. Fundacja nie wypłacała świadczeń represjonowanym przez ZSRR. Według szacunków Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych uprawnionych mogło być co najmniej 150 tys. osób, liczba ta znacząco różniła się od wskazanej w uzasadnieniu projektu ustawy – ok. 75 tys. Oznaczało to znacznie wyższe koszty wprowadzenia ustawy.

Analogiczne rozwiązania jak poprzednio, zawierał wniesiony w VII kadencji Sejmu poselski projekt ustawy o świadczeniu pieniężnym dla małoletnich ofiar wojny 1939-1945 oraz o zmianie niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 431). **Rada Ministrów** (19 grudzień 2012 r.) przedstawiła negatywne stanowisko wobec tego projektu.

W stanowisku podkreślono m.in., że stosowane przez systemy totalitarne represje w okresie działań wojennych oraz po wojnie dotkliwie dotknęły całe społeczeństwo, a dramatyczne przeżycia odcisnęły piętno na życiu wielu milionów ludzi, w tym dzieci. Każde rozwiązania przyznające szczególne uprawnienia do preferencyjnych świadczeń wybranej grupie są powodem do wysuwania roszczeń przez kolejne, które czują się pokrzywdzone. Wielu grupom społecznym, które doznały krzywd, nie przyznano żadnych uprawnień ani zadośćuczynienia za doznane cierpienia bądź utratę osób najbliższych. Dziesiątki tysięcy poszkodowanych oczekuje różnych form zadośćuczynienia. Przy przyjęciu takich rozwiązań należałoby liczyć się

z wystąpieniami wszystkich, którzy w okresie wojny, utracili swoich bliskich, ponieśli stratę części lub całości majątku, mają poczucie krzywdy lub niesprawiedliwości. W projekcie zakładano, że liczba uprawnionych wyniesie około 50 tys. osób, zaś roczne koszty dla budżetu określano 60–90 mln zł. Z uwagi na trudność wykazania rzeczywistej liczby tych, którzy byłiby uprawnieni do świadczenia pieniężnego, przy założeniu, że będzie to 50 tys. osób, wydatki w 2013 r. kształtowałyby się w wysokości około 103 mln zł.

DZIAŁANIA POWIĄZANE:

Interpelacja poselska nr 1245 z 22 lutego 2016 r. do ministra rodziny, pracy i polityki społecznej w sprawie zabezpieczenia społecznego kombatantów i osób represjonowanych w zakresie dotyczącym tzw. dzieci wojny. W odpowiedzi resort poinformował m.in, że:

1) **ustawa z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego** reguluje sprawy uprawnień dla kombatantów oraz osób represjonowanych. Przysługują one tym osobom, które brały udział w wojnach, działaniach zbrojnych i powstaniach narodowych wchodząc w skład formacji wojskowych oraz organizacji walczących o suwerenność i niepodległość Rzeczypospolitej Polskiej. Uprawnienia należą się także tym, którzy podlegali represjom wojennym i okresu powojennego, jak np. z tytułu przebywania: w obozach koncentracyjnych, hitlerowskich więzieniach, ośrodkach zagłady, gettach, na przymusowych zesłaniach i deportacji w ZSRR. Status ofiary represji przysługuje również tym, którzy z przyczyn politycznych, narodowościowych, religijnych i rasowych przebywały w miejscach odosobnienia, w których pobyt dzieci do lat 14 miał charakter eksterminacyjny, a osoby tam osadzone pozostawały w dyspozycji hitlerowskich władz bezpieczeństwa.

2) **ustawa z dnia 31 maja 1996 r. o świadczeniu pieniężnym przysługującym osobom deportowanym do pracy przymusowej oraz osadzoną w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich** reguluje przyznanie świadczenia pieniężnego osobom deportowanym do pracy przymusowej. Prawo do świadczenia uzależnione jest od wykazania przesłanki deportacji (wywiezienia) do pracy przymusowej (również w granicach przedwojennej Polski), która trwała co najmniej 6 miesięcy. O świadczenie mogą ubiegać się m.in. dzieci wywiezione z rodzicami deportowanymi do pracy przymusowej, pod warunkiem, że ich pobyt w miejscu pracy przymusowej rodziców trwał nie mniej niż 6 miesięcy.

3) **ustawa z dnia 16 listopada 2006 r. o świadczeniu pieniężnym przysługującym cywilnym niewidomym ofiarom działań wojennych** określa prawo do świadczenia oraz uprawnień dla cywilnych niewidomych ofiar działań wojennych. Dotyczy to osób, które nie wchodząc w skład formacji wojskowych, zmilitaryzowanych służb państwowych lub formacji

zbrojnych ruchu oporu, doznały naruszenia sprawności organizmu powodującego całkowitą niezdolność do pracy, poprzez utratę wzroku w wyniku działań wojennych 1939-1945, bądź eksplozji niewypałów lub niewybuchów pozostałych po II wojnie, na terytorium kraju.

Ministerstwo stwierdziło także, że sprawa przyznania świadczeń dla małoletnich ofiar wojny 1939-1945 była wielokrotnie przedmiotem prac parlamentu kilku kadencji, jednak ustawa nie została uchwalona. Zdaniem resortu, Państwo Polskie stara się otaczać Obywateli opieką na miarę możliwości poprzez katalog ustaw gwarantujących wypłatę świadczeń pieniężnych z tytułu wydarzeń sprzed ponad 70 lat. Jednak, przy rozpatrywaniu uprawnień dla osób, które podlegały różnym formom represji w okresie wojny, należy mieć na względzie sytuację wielu grup, które z różnych przyczyn pozostają w trudnej sytuacji życiowej. Każde podjęcie działań w celu przyznania uprawnień dla określonej grupy społecznej lub zwiększenie zakresu już przyznanych wymaga szczególnej uwagi i troski przy rozważaniu możliwych rozwiązań.

INFORMACJE DODATKOWE:

Przedstawiciel Stowarzyszenia Polaków Poszkodowanych przez III Rzeszę na spotkaniu regionalnym w Bydgoszczy (listopad 2016 r.) zwrócił się do **Rzecznika Praw Obywatelskich** (dalej: RPO) o zbadanie losów projektu ustawy o świadczeniu pieniężnym dla małoletnich ofiar wojny 1939-1945. RPO 23 marca 2017 r. wystąpił w tej sprawie do p.o. Szefa Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych (dalej: Szef UdSKiOR).

Z informacji zamieszczonej na stronie internetowej RPO w tej sprawie wynika m.in., że projekty ustaw o tzw. małoletnich ofiarach wojny były rozpatrywane przez Sejm kilku kadencji. Przewidywano w nich wypłatę świadczenia pieniężnego dla osób, które świadczyły pracę przymusową w okresie II wojny światowej nie mając 18, w niektórych projektach 16 lat. Żaden nie uzyskał poparcia parlamentarzystów. UdSKiOR nie posiada wiedzy, by w ostatnim czasie pojawiły się okoliczności, które mogłyby stosunek parlamentarzystów do tej sprawy zmienić.

W Sejmie 8 maja 2017 r. odbył się **I Ogólnopolski Kongres Środowisk Dzieci Wojny**, zorganizowany przez Parlamentarny Zespół ds. Wspierania Środowisk Dzieci Wojny. Do uczestników listy skierowali m.in. Marszałkowie Sejmu i Senatu oraz Premier.

Marszałek Senatu Stanisław Karczewski wyraził nadzieję, że z tego miejsca postulaty pokolenia dzieci wojny będą lepiej słyszane. Marszałek Senatu przypomniał, że to w tym środowisku narodziła się petycja ustanowienia prawa do bezpłatnych leków dla seniorów, która została rozpatrzona w Senacie. „Obecnie rządząca koalicja podjęła ten temat już na początku obecnej kadencji parlamentu przyjmując dla tej inicjatywy nazwę Program 75+” - napisał. Podkreślił, że jest to jeden z wielu kroków, które trzeba podjąć, aby zapewnić godność i lepsze warunki życia tym Polakom, których najmocniej dotknęły okropieństwa wojny.

Przewodniczący Ogólnopolskiego Zespołu Koordynacyjnego Związków i Stowarzyszeń Dzieci Wojny Augustyn Wiernicki podkreślił, że przybyła duża reprezentacja „dzieci wojny”, które po 72 latach mogły się spotkać. Dodał, „pisaliśmy wiele pism, wniosków i petycji, żeby nie zapomniano o dzieciach wojny”. W jego opinii, obecność w tym gmachu to wyraz uznania oraz przejaw nowego nurtu w polityce historycznej.

Na **41. Posiedzeniu Sejmu** 11 maja 2017 r. poseł Jacek Kurzępa wygłosił **oświadczenie** w sprawie kongresu dzieci wojny (vide wyżej). Stwierdził m.in., że dzieci wojny po raz pierwszy od zakończenia wojny zgromadziły się w Sejmie przybywając z całej Polski i spoza jej granic. W czasie zakończenia II wojny światowej nie miały skończonych 18 lat, ich biografia naznaczona jest mrokiem nocy okupacyjnej, tragizmem tamtych czasów, pobytem w obozach koncentracyjnych i na robotach w Niemczech, wyrzuceniem z domów, osieroceniem przez najbliższych. Czekwały one przez siedemdziesiąt parę lat, żeby móc, przypomnieć o sobie, powiedzieć o tej gehennie, ucieszyć się tym, że tak wiele ich jeszcze jest. Podzieliły się również swoimi problemami i troskami.

Kongres podjął cztery uchwały, zawierające prośbę do parlamentu o:

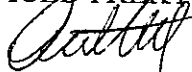
- 1) poszerzenie zakresu podmiotowego ustawy kombatanckiej o dzieci wojny,
- 2) ustanowienie 8 maja – Dniem Polskich Dzieci Wojny,
- 3) uwzględnienie tematyki dzieci wojny, w programach: nauczania, badawczych i edukacyjnych w mediach publicznych,
- 4) przystąpienie do rozmów o charakterze finansowym dotyczącym potrzeb tego środowiska.

Poseł stwierdził, że jednym z najpiękniejszych akcentów tego spotkania był „Apel Pokoju”, który uczestnicy, polskie dzieci wojny 8 maja 2017 r. gremialnie przesłały z Sali Kolumnowej Sejmu do całego świata.

OPRACOWAŁA

Wanda Wójtowicz

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz